

Демидюк С. М., к.е.н., доцент Єремєєва Ю., студентка магістратури
(Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка
Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Лісове господарство для української держави є збитковим, оскільки сукупні видатки державного бюджету на лісове господарство та мисливство в рази перевищують збір за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду та спостерігається тенденція до подальшого зростання різниці між ними. Тому необхідно шукати шляхи виправлення даної ситуації у напрямі підвищення ефективності (дохідності) та виводу лісового господарства на рівень самоокупності (покриття витрат лісогосподарських підприємств за рахунок власних доходів від реалізації товарів, робіт та послуг).

Перелічені вище проблеми досліджувалися такими вченими як І. Антоненко, О. Голуб, Я. Коваль, Є. Мішенін, П. Попович, О. Фурдичко, О. Шубалий, І. Юхновський, М. Попков, М. Савущик, В. Сторожук та ін.

Основними та найбільш дієвими інструментами при регулюванні будь-якої сфери економічної діяльності є фінансові інструменти, оскільки за їх допомогою можна ефективно впливати як на фінансово-економічний стан конкретних підприємств, так і на економічні відносини, які виникають між суб'єктами господарювання в процесі їх економічної діяльності. Тому доцільно дослідити фінансові важелі впливу на економічну діяльність лісогосподарських підприємств.

Власником українських лісів є Український народ в особі обласних державних адміністрацій, які надають їх у постійне користування для ведення лісового господарства державним лісогосподарським підприємствам і як плату за це отримує збори за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду. При цьому сума надходжень збору за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду не покривають видатків державного бюджету на лісове господарство та мисливство, тобто власник українського лісу витрачає на лісове господарство більше, ніж отримує з нього доходів.

Лісогосподарські підприємства України не забезпечують достатнього рівня відтворення капіталу, хоча й більшість з них не є збитковими. Показники ефективності використання майна підприємств перебувають на достатньо низькому рівні, що для підприємств в ринковій економіці є досить негативним явищем. Причинами цього можна назвати відсутність мотивації управляючої ланки держлісгоспів до рентабельної роботи та неефективна

система їх стимулювання, а також залежність лісгоспів від бюджетного фінансування. Крім того, рівень ефективності функціонування державних лісогосподарських підприємств є дуже низьким, оскільки величина отриманого ними чистого прибутку не покриває знецінення капіталу цих суб'єктів господарювання від інфляційних процесів в економіці та не забезпечується розширеного відтворення інвестованого капіталу.

На основі проведених досліджень [1] встановлено, що одним із перспективних напрямів удосконалення фінансової системи лісового господарства є відмова від використання такого фіскального інструменту як збори за спеціальне використання лісових ресурсів та перехід на вилучення лісоресурсної ренти шляхом перерахування до державного бюджету частини чистого прибутку (50 %). А іншу частину чистого прибутку варто використовувати на розширене відтворення (25 %) та стимулювання персоналу підприємств (25 %). При цьому доцільним є встановлення нормативного показника ефективності господарювання на рівні облікової ставки НБУ. Пропоновані зміни до фінансової системи лісового господарства завдяки вмонтованим стимулам дозволять підвищувати ефективність лісогосподарювання як на рівні окремого підприємства та і на рівні держави вцілому.

Варто також виділити деревообробні цехи із структури лісгоспів із створенням окремих юридичних осіб, поставивши їх в рівні конкурентні умови з іншими (приватними) деревообробними підприємствами та реалізовувати ним продукцію на загальних умовах. Відділення деревообробки можливе шляхом реорганізації держлісгоспів, розділивши їх на два незалежних державних унітарних підприємства, або шляхом приватизації цілісних майнових комплексів державних деревообробних цехів через їх продаж на конкурсній основі. Це усуне прояви монополізму, сприятиме розвитку конкуренції і в кінцевому випадку стимулюватиме розвиток лісового господарства України.

У сфері надання лісогосподарських послуг постійним лісокористувачам пропонується використовувати схему аутсорсингу. Результати досліджень [1] засвідчили, що на протязі 2000–2012 років сфера лісового господарства, підприємства якої в основному перебували в державній власності, стала розвиватися за рахунок використання схем аутсорсингу, тобто залучення до виконання лісогосподарських робіт сторонніх суб'єктів господарювання (в основному приватної форми власності). Так, в цю сферу почали входили фізичні особи-підприємці, а вже через певний час вони об'єднувались в господарські товариства. Цей процес прискорився з 2005–2006 років та досяг піку у 2007–2008 роках. Однак, внаслідок світової фінансово-економічної кризи у 2009 році ринок лісогосподарських послуг зменшився приблизно на 15 %, що призвело до банкрутства та ліквідації частини лісогосподарських приватних підприємств. Хоча в

довгостроковій перспективі цей ринок має значний потенціал, оскільки в разі реформування лісового господарства України за польською моделлю державні лісгоспи будуть максимально повно використовувати схему залучення сторонніх підприємств на виконання лісгосподарських робіт.

При закупівлі послуг сторонніх підрядників державними лісгосподарськими підприємствами варто нормативно закріпити необхідність проведення тендерних процедур на увесь обсяг робіт, що повинно забезпечити недопущення виникнення корупційних ризиків при прийнятті рішень про вибір конкретного підрядника і запобігати вилученню лісоресурсної ренти. Залучення сторонніх суб'єктів господарювання створить умови до поглиблення поділу праці та спеціалізації лісгосподарських підрядників та підвищення рівня якості надаваних послуг, внаслідок чого лісгоспи зможуть закуповувати ці послуги за нижчими цінами та вищою якістю.

Пропонується нормативно закріпити обов'язок лісгоспів реалізовувати необроблену деревину в повному обсязі через біржові торги без можливості укладання прямих договорів, визначивши при цьому відповідальність посадових осіб за порушення цієї норм. Крім того, пропонується усунути наявні перепони та обмеження щодо участі у купівлі необробленої деревини підприємствам, які не мають власного деревообробного плитного, фанерного та целюлозно-паперового виробництва, а також поставити деревообробні підрозділи постійних лісокористувачів у рівні умови з іншими операторами.

Реалізація необробленої деревини у повному обсязі через механізм біржових торгів усуне конфлікт інтересів при прийнятті майнових рішень працівниками держлісгоспів, а використання біржового котирування дозволить встановлювати справедливую ринкову ціну на виставлену до продажу необроблену деревину та дасть змогу відслідковувати тенденції її зміни та прогнозувати її рівень на майбутнє, що сприятиме покращенню системи планування господарської діяльності державних лісових підприємств.

Отже підсумовуючи, можна зазначити, що в разі втілення в життя запропонованих вище заходів очікується покращення показників ефективності господарювання більшості учасників ринку необробленої деревини. Вигода державних лісгосподарських підприємств полягатиме в тому, що в разі відділення деревообробки спроститься система управління цими підприємствами, знизяться адміністративні витрати, очікується збільшення рівня цін і відповідно виручки від реалізації необробленої деревини, внаслідок посилення конкуренції на ринку та створення прозорого механізму ціноутворення на продукцію.

Реалізація необробленої деревини у повному обсязі через механізм біржових торгів усуне конфлікт інтересів при прийнятті майнових рішень працівниками держлісгоспів, а використання біржового котирування дозволить встановлювати справедливую ринкову ціну на виставлену до продажу

необроблену деревину та дасть змогу відслідковувати тенденції її зміни та прогнозувати її рівень на майбутнє, що також сприятиме покращенню системи планування господарської діяльності державних лісових підприємств.

Залучення сторонніх суб'єктів господарювання створить умови до поглиблення поділу праці та спеціалізації лісгосподарських підрядників та підвищення рівня якості надаваних послуг, внаслідок чого лісгоспи можуть закупувати ці послуги за нижчими цінами та вищою якістю. Всі ці заходи сприятимуть також зміні ставлення населення до діяльності лісоводів та формуванню їх позитивного іміджу та престижності серед молоді (яка на даний час оцінюється доволі негативно, внаслідок високого рівня корупційності).

Вигоду отримують також і сторонні підприємства-надавачі лісгосподарських послуг та покупці необробленої деревини, які в разі впровадження в життя обов'язкового продажу усього обсягу заготовленої деревини через біржові торги та встановлення вимоги закупівлі усіх лісгосподарських послуг через процедури вільних торгів та запиту цінових пропозицій зможуть розвивати власні виробництва без встановлення корупційних зв'язків з керівництвом держлісгоспів, а більш орієнтуватися на підвищення власної конкурентоспроможності шляхом впровадження інвестиційних проектів спрямованих на створення нових продуктів, втілення в життя нових методів організації та технологій виробництва, які дозволяють знижувати собівартість продукції і завдяки цьому перемагати у конкурентній боротьбі.

Позитивом від втілення запропонованих заходів для держави є спрощення та упорядкування економічних відносин в лісовій сфері, зниження рівня економічної злочинності та зростання рівня податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів.

1. Демидюк С. М. Еколого-економічне регулювання підприємницької діяльності у лісовому господарстві [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.06 / Демидюк С.М. ; Луцький. нац. техн. ун-т. – Луцьк, 2012. – 20 с. 2. Лісовий кодекс України: за станом на 27.07.2013 р. / Верховна Рада України // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – С. 347.